

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבי משכן אבנה

פרשת ואתחנן תשפ"ד 007 ♦ עמוד א'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה יז ע"ב)

הַצְצָרוֹת

נאמר בפסוק (במדבר י, ט)

וְכִי־תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאֶרְצְכֶם עַל־הַצָּר הַצָּר אֶתְכֶם וְהִרְעַתְּם בְּחִצְצֹרֹת וְנִזְכַּרְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאֵיבֵיכֶם:

וכן כותב במלחמת מדין (שם, לא, ו)

וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֶלֶף לְמִטָּה לְצַבָּא אֹתָם וְאֶת־פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן לְצַבָּא וְכִלְי הַקֹּדֶשׁ וְחִצְצֹרוֹת הַתְּרוּעָה בֵּידוֹ:

והרעתם בחצצרות: על כל דבר שמייצר, כדי להתעורר ולעורר רחמים

מובא ברמב"ם (הלכות תעניות פ"א ה"א) וז"ל, מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור, שנאמר (במדבר י, ט) על־הַצָּר הַצָּר אֶתְכֶם וְהִרְעַתְּם בְּחִצְצֹרוֹת, כלומר כל דבר שייצר לכם כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן זעקו עליהן והריעו, עכ"ל.

ועוד כתב קרוב לכך בספר המצות (מצוה נט) וז"ל, וכן אנחנו מצווים לתקוע בחצוצרות בעתות הצורך והצרות כשנצעק לפני השם יתעלה והוא אמרו (שם) וְכִי־תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאֶרְצְכֶם עַל־הַצָּר הַצָּר אֶתְכֶם וְגו', עכ"ל.

וכתב המגיד משנה (שם) שמקור הרמב"ם הוא מדברי הספרי (במדבר פסקא עו) -

וּז"ל, ר' עקיבא אומר אין לי אלא מלחמה, שדפון וירקון ואשה מקשה לילד וספינה המטרה פת בים מנין ת"ל עַל־הַצָּר הַצָּר אֶתְכֶם על כל צרה וצרה שלא תבוא על הצבור, עכ"ל.

והיינו בכל עת הצורך יחד עם מצות צעקה, יש מצות הרעה בחצוצרות. וזאת על מנת להתעורר ולעורר רחמים^א לפני השם יתעלה.^ב

הַצָּר הַצָּר אֶתְכֶם: הוא היצה"ר, הוא מלאך המוות

ובשורש, זו מלחמה רוחנית כמ"ש (וזה"ק ח"ג, קצח ע"ב) לסטרא אחרא מה אצטריך - תרועה, דכתיב (במדבר י) וְכִי־תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאֶרְצְכֶם וְהִרְעַתְּם וְגו' לתברא חיליה ותוקפיה. וזה בכל

^א עין תפארת יונתן (במדבר לא, ו)

^ב עין ברש"ר הירש (שם) ולמען מתק לשונו נצטט את כל דבריו וז"ל, לא נאמר כאן בפשטות: "וְהִרְעַתְּם וְגו' וְנוֹשַׁעְתֶּם" וְגו'; אלא נאמר: "וְנִזְכַּרְתֶּם וְגו' וְנוֹשַׁעְתֶּם" וְגו'. מוכח מלשון "וְנִזְכַּרְתֶּם" שעד כה לא היתה זכירה. ה' עזב אותם, הניח אותם לנסיבות הטבעיות, וחולשתם הטבעית כלפי האויב החזק מהם הביאה אליהם את הצרה. ולפיכך המחשבה הראשונה של הקריאה הבוקעת אל ה' היא: שוב ופנה אלינו, שים עיניך עלינו, עמוד לימיננו! והתשועה המיוחדת תהיה אחר כך רק תוצאה ישירה של תשובת ה' לעמו. והואיל וההלכה מורה שתקיעה קודמת לכל תרועה, הרי גם תרועה זו של קריאה לעזרה פותחת בתקיעה. והנה כבר ראינו שהתקיעה הפותחת את תרועת מסע המחנות קוראת לאומה לפנות למנהיגה ולתת דעתה למצותו; וכן גם תקיעה זו איננה אלא קריאה לה' שישוב וישא פניו אלינו; כל עצמה איננה אלא תפילת תחנונים: זכרנו! והתקיעה המסיימת את התרועה מבטאת את הבקשה: היה עמנו גם אחרי שהושעתנו, אל תשוב ותעזבנו, התהלך עמנו עכ"ל.

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבבי משכן אבנה

פרשת ואתחנן תשפ"ד 007 ♦ עמוד ב'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה יז ע"ב)

מלחמה ובכל צרה.

ובשורש זהו מלחמה כנגד מלאך המוות, כדברי הזוה"ק (ח"ב דף קצו ע"ב) וְכִי־תֵבְאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם עַל־הַצָּר הַצָּר אֶתְכֶם וְגו' ודייקנא על הצר דא מלאך המות עכ"ל.

ואמר ר"ל (ב"ב טז.) הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות.

עַל־הַצָּר הַצָּר: מלחמת גוג ומגוג

אולם בספרי אמרו (שם פיסקא עו) "עַל־הַצָּר הַצָּר", במלחמת גוג ומגוג הכתוב מדבר. אתה אומר במלחמת גוג ומגוג הכתוב מדבר, או אינו מדבר אלא בכל המלחמות שבתורה, ת"ל וְנוֹשְׁעֵתֶם מֵאִיְבֵיכֶם אמרת צא וראה איזו היא מלחמה שישראל נושעים ממנה ואין אחריה שעבוד אין אתה מוצא אלא מלחמת גוג ומגוג, וכן הוא אומר (זכריה יד, ג) וַיָּצֵא ה' וְנִלְחַם בְּגוֹיִם הָהֵם מִהוּ אֹמֵר וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל־כָּל־הָאָרֶץ וְגו'.

וכן כתב בעל הטורים (במדבר י, ח) וז"ל "תֵבְאוּ מִלְחָמָה" בגימטריא מלחמות גוג.

חֲצֻצֹת: כלי מלחמה וכלי שמחה

והנה חצוצרות, מחד הם כלי מלחמה כמו שמצאנו במלחמת מדין, אולם מאידך הם כלי שירה, כמפורש בפסוק (דברי הימים א, יג, ח) וְדוֹד וְכָל־יִשְׂרָאֵל מְשַׁחֲקִים לְפָנֵי הָאֱלֹהִים בְּכָל־עוֹז וּבְשִׁירִים וּבְכַנּוֹת וּבְנִבְלִים וּבְתַפִּים וּבְמִצְצֹתִים וּבְחֲצֻצֹת.

וכן במקדש היו מריעין בחצוצרות על הנסכים כשהלויים אומרים בשירה, ומקרא מלא דבר הכתוב (במדבר י, י) וּבַיּוֹם שִׁמְחַתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם וְתִקְעֵתֶם בְּחֲצֹצֹת עַל עֲלֹתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלֵמֵיכֶם וְגו'.

ועוד החצוצרות משמשים ככלי להקהל את העם, כמ"ש (במדבר י, ז) וּבְהַקְהִיל אֶת־הַקְּהָל תִּתְקַעוּ.

^ג וכן כתב הצורר המור (פרשת אמור) וז"ל, דייקא שהוא מלאך המות הוא יצר הרע הצורר תמיד לאדם ואינו נשבר אלא בקול שופר. וזהו והרעותם בחצוצרות ונוכרתם, עכ"ל.

וע"ע באלשיך (במדבר י, ט) שדייק כן בלשון הפסוק וז"ל, הנה רבותינו ז"ל (ספרי בהעלותך לט) פירשו, הצר הצורר אתכם על כל מיני צרות, כמפורש גם בהרמב"ם ז"ל הלכות תעניות (פ"א ה"א). וראוי לדעת למה ייחס הדבר אל הצר ולא אל הצרה, ויוכלו כל מיני צרות וכו', וזה יאמר פה הצר, הוא המשחית הצורר אתכם, כד"א ותמוגנו ביד עונינו (ישעיה סד ו). כי תחלה תלחם עמו ותכניעהו. וע"ש.

וע"ע בפנים יפות (במדבר י, ט) שפירש וז"ל, והיינו דאמר הכא וְכִי־תֵבְאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם פירוש שהמלחמה הוא עם כחות הקדושה שביד הצורר כדי שיצאו מן האויב ויחזרו למקומם, והיינו דקאמר וְנוֹשְׁעֵתֶם מֵאִיְבֵיכֶם ולא אמר וְנוֹשְׁעֵתֶם סתם, אלא שהתשועה היא לישראל שכחות הקדושה שהיו ביד האויב הם נושעים וחוזרים למקום הקדושה, עכ"ל.

^ד ועין במשך חכמה במדבר (במדבר י, ט) שמביא את לשון הספרי ומבאר אותו, וז"ל נראה דדריש מדכתיב "בחצוצ" רות" בפתח, הוי כאילו בהחצוצרות הידועים [רש"י סוף פרק קמא דהגיגה]. ומכאן על החצוצרות שעשה משה, והם נגנוזו במותו, כמו שהובא ברש"י (פרשת וילך ל, כח). וכן במלחמת גוג או יתגלו ויתקעו בהן ישראל, ופשוט.

^ה ובלשון רש"י (נחמיה יב, מא) וז"ל, בְּחֲצֻצֹת - היו תוקעין מתוך שמחתן עכ"ל

^ו ועין זוה"ק (ח"ג קנה ע"א) וציוני בהעלותך ד"ה עשה לך.

^ז ובאמת בכל הקהל יש בו שמחה.

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבי משכן אבנה

פרשת ואתחנן תשע"ד 007 ♦ עמוד ג'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה יז ע"ב)

כח האיסוף שבחצצרת מעלה את אש המלחמה לאש של שמחה

וביאר הריקאנטי (פרשת פקודי) וז"ל, והמסעות בחצוצרות, כי זה מעורר דין עליון וזה מעורר דין השפל הוא הקשה לרוב עד מאוד שמעורר בקנאה, ולזה תוקעין בחצוצרות כי מדת הדין צריכה שמחה כדי להשקיט האש הגדולה עכ"ל.

והיינו חצוצרות מלשון חצי צורה. בקלקול זהו 'צרות הם זו לזו', מלחמה של חצי צורה בחצי ההפכי, צר - צר. ובתיקון נעשה אחדות לצורה אחת שלמה. וכאן גנוז השמחה שבחצוצרות.

וזהו כח החצוצרות במלחמה, שיש בהם כח לאסף ולאחד את העם. וכח זה מבטל את אש המחלוקת ומעלה אותו לאש של שמחה. כדברי הירושלמי (פאה פ"א ה"א) הידועים וז"ל, אמר רבי אבא בר כהנא וכו' דורו של אחאב עובדי ע"ז היו וע"י שלא היה להן דילטורין היו יורדים למלחמה ונוצחין.

וכפי שהובא לעיל כח האחדות שגנוז בחצוצרות בעיקר נגלה במלחמת גוג ומגוג.

שאחריתה - כלשון הנביא (זכריה יד, ט) -

"וְהָיָה ה' לְמִלְחָה עַל-כָּל-הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יְהִי ה' אֶחָד וְשִׁמּוֹ אֶחָד", אחרית ותכלית המלחמה - גילוי אחדותו יתברך, והיא היא כח הנצחון.

פ' ע"ש המשך דבריו וז"ל, ועל פי התקיעות לנצח, ועל זה הסוד גנוז משה, כי הם ממדתו, ואם נשארים היו מחריבים את העולם, ואדם מושל ברוחו אשריהו, עכ"ל.

ט' כתב העבודת ישראל (פרשת בהעלותך) וז"ל הנה קבלנו מאדומו"ר הגאון מוה"ב זלה"ה צירוף חצוצרות חצי צורות (עין במגיד דבריו ליעקב (אות כד)), דהיינו שהיו מרמזים על כנסת ישראל עם דודה שהם כחצי צורה כל אחד לבדו כביכול כבודו לפי רצונו הנורא יתברך כל אהבתו והתדבקותו בתאומתו כנסת ישראל, והיא גם כן משתוקקת ומתדבקת בנפש רוח ונשמה לבוראה יתברך עד שהכל נכלל באחדות, עכ"ל.

ועין באוהב ישראל (פרשת בהעלותך) שהסביר דברי המגיד שקאי על משה רבינו, ע"ש.

וע"ע בחיים וחסד (בהעלותך אות קיז)

י' לפ"ו מתישבת קושית המגיד משנה (הלכות תעניות פרק א הלכה א) על הרמב"ם וז"ל

וראיתי לרבינו בספר המצות שלו שמנה תרועה זו ותקיעה שבשעת הקרבנות במצוה אחת ותמה אני למה שהרי שני פסוקים הם בכתוב. ונראה שדעתו ז"ל שהמצוה היא אחת כללית לתקוע בחצוצרות במקדש בעת הקרבנות ובעת הצרות בין במקדש בין בגבולין ואין ראוי למנותן בשתי מצות ועוד צ"ע. ולפי הנ"ל מבואר שהם דבר והיפוכו, וכל הפכים שורשם אחד, כנודע.

יא וככה ניתן לבאר את התרגום יונתן על הפסוק (במדבר לא, ו) וז"ל וישדר יתהון משה אלפא לשבטא לחילא יתהון וית פנחס בר אלעזר פהנא לחילא ואורי' ותמיא דקודש'א למשיילא בהון ונחצוצרות יבבא בידיה למכנש ולמשרי ולמיטל משרי'א ד'ישראל, עכ"ל. שלכאורה יש לשאול מה ענין 'לאסוף ולחנות ולהסיע מחנה של ישראל' למלחמת מדין. אלא לפי מה שנבאר אתי שפיר, שדייקא מכת האסוף' הגנוז בחצוצרות מנצחים במלחמה.

יב' עין ר' צדוק הכהן מלובלין (פרי צדיק פרשת מטות) וז"ל, ענין עסק החצוצרות שהוא לכנופיא ולאסוף וכו' וכן במלחמה מה העיקר שיהיו ישראל כאיש אחד בלב אחד ושיתוקנו גם הפושעי ישראל כשיהיו באגודה אחת כמו החלבנה שנותן ריח טוב כשהוא יחד עם עשרה סממני הקטורת ואז על ידי זה מתגברים על האומות העולם. וע"ש באריכות דבריו.

יג' וכן דייק המלבי"ם מלשון הפסוק (במדבר י, ט) "וְנוֹשְׁעֵתֶם מֵאִיְבֵיכֶם" וז"ל שלשון תשועה במובנה המדויק הוא התשועה הגמורה שזה ההבדל בין תשועה והצלה, וכמ"ש התיצבו וראו את ישועת ה' וכו' כי אשר ראיתם את מצרים וכו', וזה יהיה במלחמת גוג ומגוג שאין שעבוד אחריה, ור"ל שגם במלחמה זו תריעו בחצוצרות ונושעתם, עכ"ל. וע"ע במשך חכמה (הובא לעיל).

המבט הפנימי

מאורעות הזמן מבעל בלבבי משכן אבנה

פרשת ואתחנן תשפ"ד 007 ♦ עמוד ד'

מלחמה - אתחלתא דגאולה (מגילה יז ע"ב)

מלחמה - אתחלתא דגאולה

(מגילה יז. ע"ב)

ושואלים: ומה ראו לומר ברכת "גאולה" כברכה שביעית במספר? אמר רבא: מתוך שמסורת בידינו שעתידין ישראל ליגאל בשנה השביעית (השמיטה) לפיכך קבעוה בשביעית. ושואלים: והא [והרי] אמר מר [החכם]: בשנה הששית לשנות השמיטה של ימות המשיח ישמעו קולות, בשנה השביעית יהיו מלחמות, ובמוצאי שביעית משיח בן דוד בא, הרי שלא תהיה הגאולה בשביעית אלא לאחריה! ומשיבים: בכל זאת מלחמה זו נמי [גם כן] אתחלתא [התחלת] הגאולה היא ולכן שייך לומר שהגאולה בשביעית.

כל שבוע מבט פנימי חדש

